

XÃ HỘI HỌC THẾ GIỚI

XÃ HỘI HỌC VÀ THỰC TẾ XÃ HỘI

N. YAKHIEL

Ủy viên Trung ương Đảng Cộng sản Bungari,

Trưởng ban Khoa Giáo

MỚI liên hệ mật thiết với thực tiễn xã hội là nét đặc điểm nội tại của xã hội học macxit ngay từ thời gian nó ra đời vào khoảng 140 năm trước đây. Tư tưởng chính trị - xã hội macxit và tư tưởng xã hội học ở Bungari gắn liền với những tên tuổi vĩ đại của những nhà hoạt động chính trị và khoa học. Nó xuất hiện, phát triển và được phong phú thêm bằng những tư tưởng bất tử của Lênin và được khẳng định như một bản chỉ dẫn hành động trong cuộc đấu tranh cách mạng chống lại chủ nghĩa tư bản và chủ nghĩa phát xít, vì tự do của giai cấp vô sản và sự nghiệp xây dựng xã hội chủ nghĩa ở Bungari.

Cách mạng xã hội chủ nghĩa năm 1944 ở đất nước chúng tôi đưa giai cấp công nhân lên đứng đầu trong việc quản lý Nhà nước đã tạo ra những điều kiện cần thiết cho việc biến học thuyết Mác – Lênin thành hệ tư tưởng thống soái. Hội nghị tháng Tư lịch sử của Ủy ban Trung ương Đảng Cộng sản Bungari năm 1956 đã đóng một vai trò bước ngoặt trong sự phát triển của tư tưởng xã hội học ở nước chúng tôi và đối với việc sử dụng nó rộng rãi hơn nữa trong thực tiễn của công cuộc xã hội chủ nghĩa xã hội. Hội nghị tháng Tư đã lên án và bác bỏ tệ sùng bái cá nhân và chủ nghĩa chủ quan, chủ nghĩa duy ý chí đi liền với nó. Một chân trời rộng lớn được mở ra trước các khoa học xã hội, trong đó có xã hội học. Hội nghị này khởi đầu cho đường lối tháng Tư trong công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội trên đất nước chúng tôi. *Nó là đường lối chính trị Lênin của Đảng Cộng sản Bungari về sự phát triển hiện đại của chúng tôi.*

Đường lối tháng Tư – đó là một đường lối năng động – phát triển và sự phong phú thêm trong quá trình phát triển của hệ thống xã hội học trong tiến trình xuất hiện và giải quyết những vấn đề mới, những tình huống mới, những mâu thuẫn mới, trong thời kỳ của bước chuyển biến từ giai đoạn phát triển này sang giai đoạn phát triển khác. Ngoài ra, nó phát triển cùng với việc nâng cao sự trưởng thành về lý luận của yếu tố chủ thể, của sự lãnh đạo của Đảng, trong tiến trình làm phong phú thêm lý luận Mác – Lênin và áp dụng nó một cách sáng tạo. Nó cũng được phát triển nhờ kinh nghiệm của các Đảng Cộng sản anh em, và trước hết là kinh nghiệm lịch sử của Đảng Cộng sản Liên Xô, của đường lối chủ yếu của Đảng Cộng sản Liên Xô trong việc xây dựng chủ nghĩa cộng sản ở Liên Xô.

Bị rút phép thông công trong thời kỳ sùng bái cá nhân, xã hội học đã giành lại những quyền hạn của mình nhờ những nghị quyết của Hội nghị tháng Tư năm 1956 của Ủy ban Trung ương Đảng Cộng sản Bungari.

Việc xã hội học trở thành một khoa học xã hội độc lập, thiết chế của nó, việc đào tạo cán bộ xã hội học, sự phát triển của tư tưởng xã hội học Bungari hiện đại, của những nghiên cứu xã hội học thực nghiệm – toàn bộ những điều này theo nghĩa đen của từ là sản phẩm của đường lối tháng Tư.

Vai trò xây dựng của đường lối đó đối với xã hội học được thể hiện trong mấy khuynh hướng:

Thứ nhất, đường lối tháng Tư đã tạo điều kiện cho sự thể hiện đầy đủ nhất nhu cầu xã hội khách quan trong sự phát triển của xã hội học. Được lập luận có khoa học – kỹ thuật, dựa vào những quy luật khách quan của sự phát triển xã hội, đường lối này quan tâm rất nhiều tới sự phát triển mạnh mẽ của khoa học, trong đó có cả xã hội học macxit. Đó là biểu hiện của sự cần thiết tự giác phải quản lý các quá trình hội một cách khoa học.

Đường lối này tạo ra hoàn cảnh sáng tạo cần thiết cho sự thể hiện tự do của những nhà khoa học, trong số đó có các nhà khoa học nghiên cứu những vấn đề xã hội học. Đó là hoàn cảnh tìm tòi khoa học tự do và sáng tạo, hoàn cảnh tin tưởng lẫn nhau và đấu tranh giữa các ý kiến phù hợp với những tiêu chuẩn sinh hoạt khoa học, được thể hiện đặc biệt thuận lợi trong việc triển khai những nghiên cứu xã hội học lý thuyết và thực nghiệm.

Tiếp tục truyền thống xã hội học Mác – Lênin đầy tính chiến đấu, tư tưởng xã hội học Bungari hiện đại đã đạt được kết quả đáng kể.

Những kết quả lý thuyết và thực nghiệm của nghiên cứu xã hội học ngày càng được sử dụng rộng rãi hơn nữa trong tất cả các lĩnh vực của thực tiễn xã hội, trong việc hoàn thiện sự quản lý xã hội, quan hệ xã hội, phong cách sống xã hội chủ nghĩa, hình thành và giáo dục con người xã hội chủ nghĩa, trong cuộc đấu tranh tư tưởng. Các nhà xã hội học đã đóng góp vào việc thực hiện chương trình toàn quốc kỷ niệm 1.300 năm Nhà nước Bungari, vào việc giải quyết những nhiệm vụ liên quan đến vấn đề tri thức hóa thực tiễn xã hội, trong việc cải tạo và hoàn thiện mặt trận tư tưởng, trong việc thực hiện chương trình giáo dục thẩm mỹ toàn quốc cho nhân dân, đặc biệt là cho thanh niên.

Những nghị quyết quan trọng của Đảng và Nhà nước ở nước ta chúng tôi đều được thông qua trên cơ sở lượng thông tin cụ thể tập trung nhờ kết quả của những nghiên cứu xã hội học. Ở đây, có thể nhắc tới công tác thanh niên trong giai đoạn xây dựng xã hội chủ nghĩa phát triển, nghị quyết về việc nâng cao vai trò của phụ nữ trong xã hội, việc điều phối sự lưu chuyển sức lao động, tăng cường giáo dục chủ nghĩa vô thần khoa học, hoàn thiện lối sống xã hội chủ nghĩa, v.v... những nghị quyết quan trọng ở cấp tỉnh thuộc lĩnh vực vật chất cũng như tinh thần là kết quả của những nghiên cứu xã hội học.

Thứ hai, cần đặc biệt lưu ý rằng, một trong những nguồn phát triển lớn nhất của xã hội học cũng như của việc phục vụ một cách có hiệu quả thực tiễn xã hội ở nước chúng tôi là sự giúp đỡ về tổ chức, tài chính, v.v.. mà Ủy ban Trung ương và những cơ quan lãnh đạo khác của Đảng dành cho những nhà xã hội học Bungari theo tinh thần của đường lối tháng Tư của Đảng dành cho những nhà xã hội học Bungari theo tinh thần của đường lối tháng Tư của Đảng và lòng tin đối với chúng tôi. Điều này cho phép trong một thời gian ngắn và trên cơ sở rộng rãi thiết chế hóa bộ môn xã hội học. Trung tâm thông tin xã hội học thuộc Ủy ban Trung ương Đảng Cộng sản Bungari được thành lập. Năm 1958, xuất hiện viện Xã hội học thuộc Viện Hàn lâm khoa học

Bungari với tư cách là một trung tâm lý luận, phương pháp luận về những vấn đề của xã hội học. Những Phòng xã hội học cũng được thành lập tại các cơ quan Bộ và tổ chức xã hội. Ở mỗi tỉnh đều có Hội xã hội học của tỉnh và một nhà xã hội học trong biên chế của Ban Chấp hành Tỉnh Đảng bộ. Từ năm 1969, tờ tạp chí *Những vấn đề xã hội học* đã được phát hành, những khóa học đã được mở. Những bài giảng xã hội học đã được tiến hành ở Viện Hàn lâm khoa học xã hội và quản lý xã hội và trong các trường học khác khi đào tạo những cán bộ kinh tế, quản lý v.v... Trường Đại học Tổng hợp Xôfia mở một chuyên ngành xã hội học. Sự hợp tác với những nhà xã hội học ở các nước xã hội chủ nghĩa anh em đã gây ảnh hưởng tốt. Toàn bộ điều này đã tác động tới sự phát triển của xã hội học và nâng cao vai trò của nó trong sinh hoạt khoa học ở trong nước và quốc tế, trong việc giải quyết những nhiệm vụ phát triển kinh tế - xã hội.

Thứ ba, việc Ban lãnh đạo Đảng của chúng tôi về thực chất áp dụng phương pháp xã hội học và phong cách tư duy xã hội học khi giải quyết những vấn đề cơ bản và khi thực hiện những nhiệm vụ có liên quan tới sự tiến bộ xã hội của chúng tôi là yếu tố to lớn cho sự phát triển của xã hội học ở Cộng hòa Nhân dân Bungari.

Trước hết, cần lưu ý rằng, bản thân đường lối chính trị chủ yếu đã được thấm nhuần phương pháp xã hội học, đã có những đại lượng xã hội học rõ nét của riêng mình, bởi vì đây là đường lối phát triển của tất cả các lĩnh vực chủ yếu của đời sống xã hội trong mối liên hệ qua lại quy luật của chúng, đường lối phát triển của cơ chế xã hội như một hệ thống toàn vẹn.

Ngoài ra, trong hoạt động thực tiễn của mình, Ban lãnh đạo Đảng ngày càng dùng đến phương pháp xã hội học, hoặc dựa vào nó. Và điều này trước hết có nghĩa là, khi thông qua một nghị quyết, hoặc thực hiện một nhiệm vụ, cần phải tìm vị trí của nó trong “cuộc sống” của cơ chế xã hội với tư cách là một tổng thể. Như vậy, nhiệm vụ có thể được giải quyết và thực hiện không chỉ từ góc độ kết quả trong lĩnh vực mà nghị quyết thông qua, mà còn tính tới những mối liên hệ khách quan của nó với những lĩnh vực khác, cũng như tính tới ảnh hưởng của những nghị quyết này tới hệ thống xã hội nói chung. Phương pháp này tạo khả năng thiết lập mối tương quan cho những tác động chính trị riêng biệt của yếu tố chủ quan sang biến đường lối chủ yếu của Đảng thành hiện thực không chỉ bằng những nhu cầu của thành phần này hay thành phần nọ của hệ thống xã hội học của xã hội, mà còn bằng sự hoạt động và phát triển của xã hội như một cơ chế toàn vẹn. Đó là một trong những ưu thế lớn nhất của nó.

Về vấn đề này, tôi muốn đặc biệt lưu ý tới Hội nghị tháng Bảy của Ủy ban Trung ương Đảng cộng sản Bungari vào năm 1968, bởi vì về thực chất nó là sự áp dụng tuyệt vời phương pháp xã hội học vào việc hoàn thiện hệ thống quản lý xã hội ở Cộng hòa Nhân dân Bungari. Hệ thống quản lý xã hội được nhìn nhận không như tự nó và cũng không như một lĩnh vực tách biệt một cách tương đối của đời sống xã hội, mà trong một mối liên hệ hữu cơ, mật thiết với xã hội nói chung. Những vấn đề và nhiệm vụ riêng biệt được nghiên cứu và giải quyết một cách có tính tới sự phản ánh của chúng trong tất cả những lĩnh vực chủ yếu khác của thực tiễn xã hội. Xuất phát từ những nghị quyết của hội nghị này, trong cơ sở phương pháp hoặc của việc nghiên cứu các kế hoạch và trong thực chất của chúng đều chứa đựng phương pháp xã hội học phương pháp này biến chúng thành chương trình phát triển của xã hội với tư cách

là một hệ thống toàn vẹn. Hội nghị quyết định thành lập hệ thống thông tin xã hội thống nhất.

Hiện nay ở Cộng hòa Nhân dân Bungari đang vận dụng liên tục *phương pháp kinh tế và cơ chế kinh tế mới*. Trong thực tiễn này, chúng tôi cũng xuất phát từ những lập trường xã hội học. Có nghĩa là có tính tới sự phản ánh của nó trong tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội, đặc biệt là trong lĩnh vực tư tưởng, giáo dục và hành vi của mọi người.

Từ lập trường xã hội học, chúng tôi tiếp cận cả việc giải quyết một vấn đề mới và quan trọng đối với sự phát triển của chúng tôi: sự hình thành cái gọi là hệ thống phân bố dân cư với tư cách là một cơ chế xã hội thống nhất, trong đó các địa điểm dân cư thống nhất với nhau trên cơ sở hoạt động sản xuất chung, hoạt động dịch vụ chung, giao thông thống nhất.

Ý nghĩa quyết định đối với sự phát triển của khoa học về xã hội, trong đó có xã hội học, ở đất nước chúng tôi rõ ràng là thuộc về công tác lý luận tích cực được tiến hành sau Hội nghị tháng Tư của Ủy ban Trung ương Đảng và cá nhân đồng chí tôđo Gípcốp. Tuân theo sự công minh có tính chất lịch sử, cần thiết nhấn mạnh rằng tên tuổi đồng chí tôđo Gípcốp gắn bó mật thiết với sự phát triển của tư tưởng xã hội học Bungari.

Chúng tôi còn nhớ mãi những kỷ niệm về cuộc gặp gỡ trên tinh đồng chí và có kết quả của các thành viên Ban biên tập tạp chí *Những vấn đề xã hội học* với đồng chí Tôđo Gípcốp được tiến hành theo yêu cầu của Ban biên tập ngay từ trước khi số đầu của tạp chí ra mắt. Sau cuộc gặp mặt này, đồng chí đã gửi thư cho số một của tạp chí. Bức thư đã trở thành giấy thông hành vào đối của tạp chí của chúng tôi. Bức thư này cùng lời chào mừng của đồng chí Tôđo Gípcốp tại Hội nghị Xã hội học quốc tế lần thứ VII tại Varna là những tài liệu có ý nghĩa cương lĩnh đối với việc giải quyết những vấn đề cơ bản đặt ra trước các nhà xã hội học Bungari.

Là người lãnh đạo kiểu Lênin, đồng chí Tôđo Gípcốp trong hoạt động của mình đã sử dụng phương pháp xã hội học. Điều này có thể thấy rõ trước hết trong các báo cáo tổng kết tại các Đại hội của Đảng Cộng sản Bungari và các Hội nghị Ủy ban Trung ương khi nghiên cứu và giải quyết những vấn đề tổ chức lao động khoa học – kỹ thuật, vấn đề thanh niên, đảng phái, nhu cầu và lợi ích của mọi người, v.v....

Sự đồng tham dự của Ủy ban Trung ương Đảng đối với sự phát triển của xã hội học, với việc biến những nghiên cứu xã hội học thành cơ sở rộng rãi cho sự phát triển của thực tiễn xã hội, phương pháp xã hội học của Đảng, cũng như những đại lượng xã hội học của đường lối chính trị Tư là chiếc cầu sống động gắn liền thực tiễn xã hội với xã hội học.

Dưới ánh sáng Nghị quyết của Đại hội lần thứ XII Đảng Cộng sản Bungari, thực tiễn xã hội ở đất nước chúng tôi đưa ra những yêu cầu cao hơn nhiều đối với xã hội học Bungari. Báo cáo tổng kết tại Đại hội có nói: “Chúng ta chờ đợi triết học, cũng như kinh tế học chính trị, chủ nghĩa cộng sản khoa học, mỹ học và những khoa học xã hội khác ngày càng nghiên cứu sâu hơn những yếu tố xã hội chi phối sự phát triển của lối sống xã hội chủ nghĩa, sự phát triển mọi mặt và hiện thực hóa của cá nhân những quá trình và khuynh hướng trong sự phát triển của ý thức quần chúng” và “trong các nhà máy, các đơn vị kinh tế của chúng ta, nhà xã hội học và nhà tâm lý học

cũng cần có chỗ đứng của mình cùng với những nhà kinh tế học, những nhà nông học và những kỹ sư”.

Những nhiệm vụ do Đại hội đã quy định, xã hội học cần phải tham gia một cách có hiệu quả hơn vào việc giải quyết những vấn đề của thực tiễn xã hội trong thời kỳ tiếp theo, đánh dấu ba khuynh hướng chiến lược sau đây, mà trong giới hạn của chúng sẽ tiếp tục sự phát triển mạnh mẽ hơn của những nghiên cứu xã hội học lý thuyết và nền tảng.

Thứ nhất, đó là những vấn đề và khía cạnh của xã hội học của việc xã hội xã hội xã hội chủ nghĩa phát triển. Sự chú ý đặc biệt ở đây được dành cho những vấn đề quan trọng của thực tiễn xã hội như:

- Kế hoạch hóa xã hội trong phạm vi toàn quốc cũng như trong phạm vi của tỉnh, của xí nghiệp và tập thể lao động.

- Nghiên cứu hệ thống các chỉ báo ở tất cả các cấp độ quản lý.

- Tham gia giải quyết các nhiệm vụ phát triển sản xuất theo chiều sâu, nâng cao năng suất lao động xã hội, những nhiệm vụ có cả khía cạnh xã hội.

- Luận cứ xã hội cho cá nhân, hình thành những hoài bão, niềm tin và lập trường cho cá nhân, cũng như các quá trình hoạt động của ý thức quần chúng và toàn bộ hệ thống tâm lý xã hội.

- Đưa những điểm mới về chất vào hoạt động tổ chức Đảng và hoạt động tư tưởng cho phù hợp với mức độ cao của những nhu cầu xã hội. v.v...

Thứ hai, nghiên cứu những vấn đề lý luận và phương pháp luận của xã hội học với tính cách là một khoa học, những vấn đề có ý nghĩa quyết định đối với sự phát triển theo chiều sâu của hoạt động nghiên cứu xã hội học và việc sử dụng kết quả của nó trong thực tiễn xã hội, nghiên cứu những vấn đề cơ bản của lý luận, phương pháp và tổ chức; những nghiên cứu này nếu không ở tầm độ cần thiết thì sẽ cản trở chúng nâng lên cấp độ lý luận và phương pháp cần thiết, tập hợp thông tin chính xác và phục vụ chất lượng cho thực tiễn xã hội.

Thứ ba, không chỉ thực hiện nhiệm vụ do Đại hội đề ra, mà nói chung việc nâng cao vai trò xã hội học thực tiễn xã hội đòi hỏi phải cải tiến việc đào tạo về mặt xã hội cho cán bộ xã hội học và cán bộ ở các lĩnh vực khác, nâng cao tác động qua lại của xã hội học với các khoa học – kỹ thuật xã hội khác – trước hết và chủ yếu – với triết học macxit như là cơ sở phương pháp luận cho cả khoa học xã hội nói chung.

Trách nhiệm ngày càng cao của xã hội học là thể hiện sự công nhận những khả năng đang phát triển của nó, và là sự khẳng định những kết quả của nó.